

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-61>

УДК 332.14:502.131.1

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

MANAGEMENT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY

Скрєбкова Ксенія Станіславівна
здобувач третього рівня освіти (PhD),
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9488-0082>

Skrebkova Kseniia
Kremenchug National University named after Mykhailo Ostrogradsky

У статті досліджено теоретичні та прикладні засади управління соціально-економічним розвитком регіонів України в умовах реалізації стратегії сталого розвитку. Узагальнено підходи до трактування категорії «регіон» у територіальному, адміністративному та соціально-економічному вимірах. Обґрунтовано необхідність удосконалення механізмів регіонального управління з урахуванням сучасних трансформаційних викликів, воєнного стану та процесів європейської інтеграції. Проаналізовано досвід ЄС щодо використання інструментів регіональної політики для зменшення міжрегіональних диспропорцій. Визначено напрями підвищення конкурентоспроможності регіонів України через розвиток малого бізнесу, людського капіталу, інфраструктури та інноваційної діяльності. Доведено, що комплексний підхід до управління регіональним розвитком сприяє підвищенню якості життя населення та забезпеченню збалансованого розвитку територій.

Ключові слова: регіон, регіональне управління, соціально-економічний розвиток, сталий розвиток, диспропорції, європейська інтеграція, інфраструктура, людський капітал.

The article examines the theoretical and practical foundations of managing the socio-economic development of Ukrainian regions within the framework of the global and national sustainable development strategy. The author analyzes the multifaceted nature of the «region» category, highlighting territorial, administrative, and economic approaches to its definition. It is established that under the conditions of modern challenges, particularly the consequences of the full-scale war, regional management requires a fundamental shift towards resilience and long-term stability. The study emphasizes that sustainable development at the regional level must integrate three key components: economic efficiency, social justice, and environmental safety. The analysis shows that regions with lower economic indicators often face structural barriers to business development, which directly impacts the quality of life and increases social tension. Special attention is paid to the experience of the European Union, specifically the mechanisms of the European Regional Development Fund and the Cohesion Fund, which serve as models for leveling interregional disparities in Ukraine. The research identifies five critical aspects of regional management: geographical resource potential, economic stimulation of small and medium enterprises, social infrastructure development, institutional capacity of local authorities, and ecological sustainability. The author argues that reducing socio-economic inequality between regions is not only a matter of economic policy but a fundamental requirement for national security and successful European integration. Proposed recommendations include enhancing the investment climate for SMEs, implementing "green" initiatives in local energy sectors, and prioritizing human capital development through education and healthcare modernization. The practical value of the study lies in the possibility of applying these findings to update regional development strategies and improve the efficiency of local governance in the post-war recovery period. The findings confirm that only a comprehensive approach to regional management can ensure the balanced development of the state in the face of global instability.

Keywords: region, regional management, socio-economic development, sustainable development, disparities, European integration, infrastructure, human capital, resilience, regional policy.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення Україна переживає гостру соціально-економічну кризу, яка значною мірою є наслідком і показником глибокої розбалансованості дій органів влади на різних рівнях. Ця ситуація вимагає скоординованих зусиль для стабілізації економічної та соціальної сфер, а також покращення управління на національному та регіональному рівнях. Кризовий стан соціальної сфери є характерним не лише для країни в цілому, але й для окремих регіонів, де спостерігається підвищена соціальна напруженість. Це блокує можливість проведення ефективних економічних реформ та вимагає термінової корекції управління соціальним розвитком як на державному, так і на місцевому рівнях.

Рівень розвитку суспільства та якість життя його громадян безпосередньо залежать від ступеня загострення соціальних проблем, а також від стану регіональної економіки. Висока якість життя населення в Україні може бути досягнута шляхом модернізації економіки, створення нових робочих місць, активізації інноваційної та підприємницької діяльності, розвитку системи освіти та охорони здоров'я. Важливим є також підвищення ефективності управління господарською діяльністю підприємств та організацій, удосконалення механізмів державного та регіонального регулювання ринку праці, а також забезпечення продуктивної зайнятості. Отже відповідно до вищевикладеного управління соціальним розвитком регіону залежить від комплексного підходу до різних процесів в регіоні. Саме тому постає завдання визначити сутність поняття управління соціальним розвитком регіону, визначити основні складові управління. Регіональний розвиток умовно поділяється на різні сфери, серед яких: економічна, політична, інвестиційна, фінансова, культурна, проте ці сфери мають лише дотичні компоненти, що впливають на соціальний розвиток. Основна сфера, яка пов'язана із соціальним розвитком це соціальна. Завдяки дотриманню балансу між усіма сферами, вони утворюють з ним зв'язки, кожний з яких має неоднакове значення для соціального розвитку. Отже відповідно до вищевикладеного управління соціальним розвитком регіону залежить від комплексного підходу до різних процесів в регіоні. Саме тому постає завдання визначити сутність поняття управління соціальним розвитком регіону, визначити основні складові управління. Регіональний розвиток умовно поділяється на різні сфери, серед яких: економічна, політична, інвестиційна,

фінансова, культурна, проте ці сфери мають лише дотичні компоненти, що впливають на соціальний розвиток. Основна сфера, яка пов'язана із соціальним розвитком це соціальна. Завдяки дотриманню балансу між усіма сферами, вони утворюють з ним зв'язки, кожний з яких має неоднакове значення для соціального розвитку. Зосередження уваги на різних аспектах ресурсного забезпечення та на його раціональному використанні органами державного управління є необхідною умовою для успішного розв'язання проблем державного управління соціальним розвитком, що сприятиме загальному демократичному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Завдання в управлінні регіоном полягає в тому, щоб за допомогою економічних, адміністративних і виховних методів спрямувати інтереси усіх сторін у бажаному напрямку – досягнення поставленої мети з мінімальними витратами часу та ресурсів. Карен Марі Мокате, Хосе Хорхе Сааведра [10] визначили, що сфера менеджменту соціального розвитку охоплює управлінські процеси та практики, спрямовані на покращення соціальних умов і підвищення якості життя населення. Вона включає планування, організацію, керівництво та контроль діяльності, що має на меті забезпечення сталого розвитку громади, соціальної справедливості, доступу до послуг охорони здоров'я, освіти, соціальної підтримки та економічних можливостей. Алкок П., Арон Р., Белл Д., Гелбрейт Дж. [21], Дікон Б., Левін П., Тоффлер Е., Хайск Ф [22]. вважають, що основною сферою, що безпосередньо впливає на соціальний розвиток і забезпечує його ресурсами, є соціальна сфера. Вона охоплює такі аспекти, як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, житлово-комунальні послуги, що безпосередньо формують якість життя населення. Дессі Рахматові [13] зазначає, що регіональний підхід має на меті визначити, проаналізувати та оцінити ступінь розвитку регіону, який здійснюється органами місцевого самоврядування, з урахуванням специфічних особливостей кожного регіону. Такий підхід спрямований на досягнення регіонального розвитку, який максимально відповідає унікальним економічним, соціальним та культурним умовам регіону, а також на забезпечення збалансованого зростання всіх його складових. використовувати інфраструктурні проекти як ключовий інструмент для стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспромож-

ності регіонів. Сяосян Дун та Хуей Чжан [22] проблемою регіонального економічного зростання вважають нерівність у темпах розвитку субнаціональних географічних регіонів та нерівність у розподілі багатства є важливими викликами для забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку країни. Ці нерівності можуть призводити до соціальної напруженості, обмежувати доступ до економічних можливостей, послуг та ресурсів для окремих груп населення, а також ускладнювати реалізацію стратегій сталого розвитку. Небава М. І. [11], Ткачук Л. М. визначають, що соціальна регіональна політика – це діяльність держави, спрямована на створення та регулювання соціально-економічних умов життя населення в регіонах з метою підвищення добробуту мешканців, усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності в регіонах країни. Ця політика включає заходи щодо зменшення нерівності, покращення доступу до соціальних послуг, стимулювання економічної активності, а також підтримку вразливих верств населення. Ірина Циналієвська [17] проаналізувала Державної стратегії регіонального розвитку України на 2021-2027 роки та визначила, що інструментальне забезпечення державної регіональної політики в Україні включає комплекс механізмів, інструментів та заходів, спрямованих на забезпечення єдності територій і громад, підвищення їх конкурентоспроможності та соціально-економічного розвитку. О. Чуріканова [17] розглянула основні етапи та складові, що забезпечують реалізацію державної політики регіонального розвитку. На основі української та європейської стратегій регіонального розвитку виділяють такі ключові принципи управління регіональним розвитком та формування регіональної політики: регіональний розвиток на засадах сталості, регіональний розвиток на принципах циркулярної економіки, регіональний розвиток на основі принципів типологізації регіонів. Нікола Єйтс та Пія Ріджіроцці [23] стверджують, що регіональна інтеграція здатна створити «нові» регіональні платформи для колективних дій та вирішення суперечок у сфері соціальної політики. Такі платформи дозволяють регіонам співпрацювати для досягнення спільних цілей, забезпечення соціальної справедливості та захисту інтересів місцевих громад. Брич В. Я. [2], Миколюк С. М у державній регіональній політиці виділяють низку взаємоза-

лежних елементів, що формують основу для комплексного розвитку регіонів: економічну, соціальну, науково-технічну, екологічну, демографічну, гуманітарну і національну політику. Яценко М.А. [20] вважав, що діяльність регіональних органів влади охоплює соціальний, інституціональний та відтворювальний аспекти функціонування регіону як соціально-територіальної спільноти. Ця діяльність спрямовує регіональну соціальну політику як на відтворення і ефективну взаємодію ресурсів на території, так і на інституціональне забезпечення переваг регіону у вирішенні питань соціальної політики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості досліджень у сфері регіонального розвитку, недостатньо опрацьованими залишаються питання формування ефективних механізмів управління соціально-економічним розвитком регіонів України в умовах сучасних трансформаційних викликів та воєнного стану. Потребує подальшого наукового обґрунтування інтеграція принципів сталого розвитку, підтримки малого бізнесу та розвитку людського капіталу в систему регіонального управління з урахуванням європейського досвіду.

Формулювання цілей статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності управління соціально-економічним розвитком регіонів та визначення пріоритетних напрямів його вдосконалення в межах стратегії сталого розвитку, враховуючи необхідність подолання міжрегіональних диспропорцій та інтеграції до європейського економічного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація даної мети передбачає розв'язання п'яти завдань. Перше завдання – розкрити поняття управління регіоном. Одним з ключових понять при дослідженні теоретичних підходів до регіонального розвитку є поняття «регіон». Проте серед фахівців-регіоналістів немає єдиного підходу до розуміння його сутності, і це призводить до різноманітних трактувань та дефініцій цього терміна. Змістовне наповнення поняття «регіон» може варіюватися в залежності від контексту дослідження: географічний підхід трактує регіон як територіальну одиницю, що має певні природні, кліматичні та географічні характеристики. Згідно з цим підходом, регіони розрізняються за природними особливостями, такими як рельєф, клімат, ґрунти тощо. Адміністративно-територіальний підхід визначає регіон як адміністративну одиницю в межах

держави, яка має встановлені законодавством кордони та органи управління. У цьому контексті регіон може розглядатися як об'єкт державного управління, що підпорядкований певній юрисдикції та має власні інституції для виконання державних функцій. Соціально-економічний підхід розглядає регіон як просторову соціально-економічну систему, що характеризується специфічною структурою економічної діяльності, рівнем розвитку, соціальними умовами життя населення, демографічними процесами та трудовими ресурсами. Цей підхід фокусується на регіональних відмінностях у розвитку економіки, якості життя, доходах та соціальній інтеграції. Культурно-історичний підхід бачить регіон як просторову спільноту, об'єднану спільною історією, культурою, традиціями та ідентичністю. Згідно з цим підходом, регіони можуть мати свої унікальні культурні особливості, які відрізняють їх від інших територій. Функціональний підхід визначає регіон як просторову одиницю, що виконує певні функції в системі національного або глобального економічного простору. Управління регіоном здійснюється через планування, координацію та контроль за виконанням регіональних програм і стратегій, з метою досягнення сталого і збалансованого розвитку регіону.

Безуська А.Ю. та Лук'янихін В.О. [1] вважають, що регіональне управління – це наукова область, яка вивчає закономірності та принципи взаємодії всіх елементів продуктивних сил і соціальної інфраструктури в територіальному аспекті. Вона охоплює аналіз, прогнозування та дослідження економіки регіонів, а також міжрегіональні економічні зв'язки, беручи до уваги загальну стратегію соціально-економічного розвитку та екологічні вимоги. На думку авторів основними завдання регіонального управління є:

– Дослідження економіки регіонів: Аналіз економічного потенціалу, ресурсів та структурних особливостей кожного регіону.

– Прогнозування розвитку: Вивчення можливих сценаріїв розвитку з урахуванням змін у продуктивних силах, соціальній інфраструктурі та екологічних умовах.

– Міжрегіональна взаємодія: Аналіз економічних зв'язків між регіонами та оптимізація співпраці для підвищення економічної ефективності.

– Врахування екологічних вимог: Збалансоване управління, яке поєднує економічні інтереси з екологічною стійкістю.

Отже відповідно до наведених тверджень регіональне управління спрямоване на оптимізацію використання ресурсів, розвиток територій та покращення умов життя населення. Тищенко О.П. [14] визначає, що регіональне управління є важливою складовою частиною економічної політики держави. Воно включає комплекс законодавчих, адміністративних та економічних заходів, які проводяться як центральними, так і місцевими органами влади. Основна мета цих заходів – регулювання розміщення продуктивних сил для забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів. Таким чином, науковці зазначають, регіональне управління охоплює планування та координацію економічного, соціального, екологічного та політичного розвитку країни з урахуванням регіональних особливостей. Ця діяльність передбачає застосування стратегічних програм, які розробляються з метою максимально ефективного використання ресурсів та потенціалу кожного регіону.

Друге завдання – визначити поняття «соціально економічний розвиток регіону», так наприклад С.М. Юрійчук [19] вважає, що соціально-економічний розвиток регіону є цілісною системою закономірностей, зв'язків і пропорцій, яка регулює відтворювальні процеси суб'єктів господарської діяльності різних форм власності на адміністративно окресленій території. Цей процес охоплює:

правила та тенденції, що визначають розвиток економіки і соціальної сфери регіону; взаємодія між економічними, соціальними, екологічними та інституційними елементами регіону; збалансоване розміщення ресурсів і діяльності між різними секторами економіки, соціальних груп, а також між урядовими та приватними структурами. Соціально-економічний розвиток спрямований на створення стійкої економічної бази, поліпшення якості життя населення та забезпечення екологічної рівноваги в регіоні.

Є. Зарова [5] розглядає соціально-економічний розвиток регіону як процес безперервного економічного зростання, що відбувається під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх виробничих, інституційних та соціальних факторів. Це зростання має на меті підвищення рівня та якості життя населення регіону. Таким чином, підхід Є. Зарової підкреслює важливість багатофакторної взаємодії для сталого розвитку регіону. На думку В. Н. Іванової [6] соціально-економічний розвиток регіонів це

комплексний процес змін в економічній та соціальній сферах муніципалітету, основною метою якого є поліпшення якості життя населення даної території. Цей процес охоплює взаємопов'язані зміни в різних сферах – економіці, соціальних послугах, інфраструктурі та житлових умовах, що забезпечує розвиток регіону в цілому та сприяє сталому зростанню рівня життя населення. Такий підхід до регіонального розвитку підкреслює важливість одночасного розвитку обох сфер для досягнення довготривалих позитивних результатів.

Д. В. Пузаков [12] визначив, що соціально-економічний розвиток у широкому сенсі є процесом підвищення рівня життя населення. Основними аспектами цього процесу є збільшення кількості та якості громадських і приватних благ (товарів, робіт, послуг), що надаються населенню. Це включає як внутрішній розвиток ресурсів регіону, так і отримання благ через взаємовигідний обмін з іншими територіями. Соціально-економічний розвиток має на меті забезпечення стабільного зростання добробуту громадян через розширення можливостей доступу до важливих соціальних, освітніх, медичних та інфраструктурних послуг, що в сукупності покращує якість життя і підвищує рівень економічної стабільності регіонів.

На думку Тимошенко Л. М., Сімахова А. О., сталий соціально-економічний розвиток означає реалізацію трьох взаємопов'язаних і взаємообумовлених цілей рис. 1

Отже, відповідно до вищевикладеного, визначено, що три цілі взаємодіють і підтримують одна одну, створюючи основу для стабільного і збалансованого розвитку регіонів та країни в цілому.

Проаналізувавши погляди науковців відносно соціально-економічного розвитку, можемо зробити наступні висновки: соціально-економічний розвиток тісно взаємопов'язаний із суміжними категоріями, такими як регіональний розвиток і сталий регіональний розвиток, оскільки всі ці поняття мають спільну мету – забезпечення добробуту населення

та створення сприятливих умов для життя і господарської діяльності. Соціально-економічний розвиток регіонів може вважатися складовою регіонального розвитку, але його сталий варіант спрямований на забезпечення збалансованого підходу до економічного, соціального та екологічного аспектів.

Третє завдання – визначення змістовного навантаження поняття «соціально-економічний розвиток регіону». Сучасні науковці дають власні визначення поняття регіональному соціально-економічному розвитку табл. 1.

Отже, відповідно до вищевикладеного можемо визначити, що в ширшому розумінні, соціально-економічний розвиток регіону розглядається як процес підвищення рівня життя населення через збільшення кількості та якості громадських і приватних благ (товарів, послуг), а також розвитку економічної інфраструктури регіону, включаючи вигідний обмін з іншими територіями. Усі ці визначення відображають важливість економічного зростання, соціального захисту і покращення якості життя у рамках регіонального розвитку.

Четверте завдання – розглянути регіональний соціально-економічний розвиток в країнах ЄС. Питання регулювання регіонального розвитку дійсно є ключовим елементом регіональної політики ЄС. Однією з головних цілей цієї політики є подолання нерівностей у рівні розвитку між регіонами країн-членів, особливо між більш розвиненими і менш розвиненими регіонами. Стратегічні документи ЄС, такі як Європейська стратегія регіонального розвитку та Когезійна політика ЄС, спрямовані на вирівнювання соціально-економічних умов і підвищення конкурентоспроможності регіонів.

На думку Тимошенко Л.М., Сімахова А.О. [16] державна регіональна політика в ЄС спрямована на згладжування соціально-економічних нерівномірностей у розвитку окремих територій. Вона реалізується через низку механізмів і інструментів, які мають на меті сприяти економічному зростанню та розвитку регіонів, що відстають, а також підтримувати

Цілі соціально-економічного розвитку
Створення конкурентоспроможної, високоефективної та низьковитратної економіки
Поліпшення екологічної обстановки
Підвищення життєвого рівня населення

Рис. 1. Цілі соціально-економічного розвитку

Джерело: сформовано автором на основі [16]

Таблиця 1

Визначення поняття «соціально-економічний розвиток регіону»

Автор	Визначення
С. М. Юрійчук [19]	це цілісна система закономірностей, зв'язків і пропорцій здійснення відтворювальних процесів суб'єкта – ми господарської діяльності різних форм власності на адміністративно окресленій території.
Д.В. Пузаков [12]	комплексний процес змін в економіці і соціальній сфері муніципалітету, націлений на поліпшення якості життя населення даної території.
Ю.Ю. Чорій [16]	охоплює комплексний процес, який включає як кількісні, так і якісні зміни в економічній та соціальній сферах економічної системи.
Н. В. Даций [4], Л. В. Бойчук [3]	категорія, що описує процес переходу від одного стану якісної визначеності економічної системи певного рівня організації до іншої, більш повної економічної якості, тобто до іншої економічної системи, що має нову міру, нову кількісну та якісну єдність.
Є. Загарова [5]	процес безперервного економічного зростання території регіону, що відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх виробничих, інституційних та соціальних факторів.
В. Н. Іванова [6]	комплексний процес змін в економіці та соціальній сфері на місцевому рівні (муніципалітеті). Головною метою такого розвитку є поліпшення якості життя населення конкретної території.

Джерело: сформовано автором на основі [19; 12; 16; 4; 3; 6; 5]

регіони, які стикаються з соціально-економічними викликами. Регіональна політика ЄС фінансується за допомогою структурних фондів, які спрямовані на вирішення соціально-економічних нерівностей між регіонами, і є важливим інструментом для досягнення сталого розвитку та економічної стабільності в усьому Європейському Союзі.

Американські науковці у своїй роботі визначають, що Європейський Союз стикається з викликами, пов'язаними з регіональними диспропорціями – нерівномірним розподілом економічної активності, інвестицій, та соціальних можливостей між різними територіями. У відповідь на ці виклики ЄС активно впроваджує програми та інвестиційні проекти для підтримки розвитку регіонів, серед яких найбільш відомі є Європейський регіональний розвитковий фонд (ERDF) і Фонд соціального розвитку (ESF), які спрямовані на підвищення якості життя та економічного зростання в усіх регіонах союзу.

Як зазначають дослідники Е. Мареллі та М. Синьореллі [9], нові країни-члени Європейського Союзу дійсно зменшили розрив у валовому внутрішньому продукті (ВВП) на душу населення на національному рівні у порівнянні зі старими країнами-членами ЄС. Однак, одночасно з цим, внутрішня нерівність всередині самих країн зросла. Великі міста та економічно розвинені регіони часто показують більш стрімке зростання, тоді як

периферійні або сільські райони стикаються з уповільненням розвитку або навіть стагнацією. Цей факт підкреслює важливість регіональної політики, яка має враховувати не лише міжкраїнові відмінності, але і внутрішньорегіональні диспропорції, які можуть зростати навіть при загальному покращенні макроекономічних показників. Аналізуючи наукові праці О.В. Козирєвої О.В. [8], О.В. Тур, а також З.І. Кобеля, С.І. Тодорюк сформовано основні аспекти регіонального соціально-економічного розвитку в країнах ЄС табл. 2.

Зазначені аспекти в табл. 2 допомагають формувати більш збалансовану соціально-економічну структуру в країнах ЄС, що сприяє загальному розвитку та інтеграції регіонів.

Формування регіональної політики ЄС залежить від різних чинників, серед яких: відмінності у соціально-економічному розвитку (різний рівень розвитку, доходів і доступу до ресурсів); структурні та історичні фактори (історичний контекст і структура економіки окремих країн); географічні особливості; соціальні та культурні аспекти (етнічний склад і культурні особливості регіонів); європейські інституційні механізми (вимоги до виконання певних стандартів). Ці чинники разом формують контекст, у якому розробляються та реалізуються програми та ініціативи, спрямовані на покращення соціально-економічного розвитку різних регіонів у межах ЄС.

Таблиця 2

Аспекти регіонального соціально-економічного розвитку в країнах ЄС

Аспект	Значення
Фінансування та підтримка	ЄС використовує фонди, такі як Європейський соціальний фонд (ЄСФ) і Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), для фінансування проектів, які сприяють розвитку інфраструктури, підвищенню конкурентоспроможності, створенню нових робочих місць і розвитку людських ресурсів.
Політика згладжування нерівностей	Основною метою регіональної політики ЄС є зменшення економічних та соціальних нерівностей між регіонами, особливо в нових країнах-членах, які можуть відставати в розвитку. Це передбачає реалізацію заходів, які стимулюють економічний ріст у менш розвинутих регіонах.
Інтеграція та співпраця	Регіони країн ЄС заохочуються до співпраці та інтеграції, що дозволяє їм спільно розвивати проекти та ділитися ресурсами. Це також включає створення регіональних стратегій, які враховують специфіку кожного регіону.
Сталий розвиток	У політиці регіонального розвитку акцентується на сталому розвитку, що включає екологічні, соціальні та економічні аспекти. Це передбачає збереження природних ресурсів та екологічну відповідальність.
Роль місцевих органів влади	Місцеві органи влади відіграють важливу роль у реалізації регіональної політики, оскільки вони мають краще розуміння потреб свого регіону та можуть оперативніше реагувати на зміни.
Дослідження та аналіз	Регіональний розвиток також підлягає дослідженню, що дозволяє виявити закономірності та тенденції у соціально-економічному розвитку регіонів. Дослідження проводяться як на рівні окремих країн, так і на рівні ЄС в цілому.

Джерело: сформовано автором на основі [8]

П'яте завдання – проаналізувати сучасний стан соціально-економічного регіонального розвитку в Україні, запропонувати заходи відносно удосконалення регіонального соціально-економічного розвитку.

З.І. Кобеля [7] та С.І. Тодорюк вважають, що диспропорції в регіональному соціально-економічному розвитку в Україні становлять серйозну загрозу для цілісності країни. Дослідники вказують на кілька ключових аспектів цієї проблеми:

- Економічна нерівність – відмінності в рівнях розвитку між різними регіонами можуть призвести до економічної нерівності, що викликає соціальне напруження та політичні конфлікти.

- Витік кадрів – регіони з низьким рівнем розвитку часто стикаються з проблемою міграції молоді та кваліфікованих спеціалістів до більш розвинених територій, що погіршує ситуацію.

- Соціальні проблеми – низький рівень життя в окремих регіонах може призвести до зростання злочинності, соціальної незахищеності та інших соціальних проблем.

- Політична нестабільність – диспропорції в розвитку можуть бути використані політич-

ними силами для розпалювання конфліктів між регіонами, що загрожує цілісності держави.

- Вплив на національну безпеку – соціально-економічні проблеми в регіонах можуть вплинути на загальну політичну та соціальну стабільність в Україні, що, в свою чергу, ставить під загрозу національну безпеку.

Отже, для вирішення цих проблем Україні потрібно реалізувати ефективну регіональну політику, яка буде спрямована на згладжування регіональних диспропорцій, підвищення рівня життя населення та забезпечення соціальної справедливості. О. Шевченко, Варналій З.С. [18] вважає, що відмінності в соціально-економічному розвитку регіонів мають суттєвий вплив на добробут їх мешканців. Надмірні відмінності можуть призводити до ряду негативних наслідків. Регіони з нижчими показниками розвитку часто мають обмежені можливості для ведення бізнесу. Це призводить до зменшення інвестицій та підприємницької діяльності, що, в свою чергу, затримує економічний ріст. Низький рівень розвитку часто супроводжується недоступністю навчальних та професійних програм. Це призводить до недостатнього використання потенційної робочої сили, а також до

підвищення безробіття в регіонах. Також, мешканці регіонів з низьким рівнем розвитку можуть відчувати невдоволення через відсутність можливостей для поліпшення свого життя. Урахування відмінностей при формуванні регіональної політики є важливим для забезпечення соціальної справедливості та економічної стійкості. Необхідно розробити стратегії, що сприяють вирівнюванню цих відмінностей, через інвестиції в розвиток інфраструктури, освіти та підтримку місцевого підприємництва. Саме тому, зменшення відмінностей у соціально-економічному розвитку регіонів є критично важливим для покращення добробуту населення та забезпечення стабільності в Україні. Регіональна політика повинна стати ключовим інструментом у досягненні цих цілей.

Основними нормативно-правовими документами, які регулюють питання соціально-економічного розвитку регіону: Закон України «Про засади державної регіональної політики» (№ 156-VIII від 27.06.2024 р.) [24] та Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (№ 695-2020-п від 05.08.2020 р.) [25]. Також слід зазначити, що дані завдання є дотичними до цілей Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, в якій ключовими аспектами є роз-

виток: економічної, соціально та екологічної складової [26]. Зазначені нормативно-правові документи є основою для розробки конкретних регіональних програм, які покликані забезпечити збалансоване та стійке соціально-економічне розвитку регіонів України, враховуючи їх специфіку та потреби. В програмах та законопроєктах підкреслюється важливість співпраці між державними, місцевими органами влади та суспільством у реалізації регіональної політики. Стан соціально-економічного розвитку регіонів України у 2024 році характеризується певними викликами, які зумовлені як війною, так і економічними реформами. Прогноз Кабінету Міністрів України на 2024 рік вказує на поступове відновлення економіки, проте реальний ВВП залишається нижчим, ніж до війни. Основними проблемами в соціально-економічному розвитку регіонів є: питання соціального розвитку, рівень життя, зайнятість та соціальний захист населення, залишаються критично важливими, економічні труднощі внаслідок війни призвели до зростання безробіття, проте сформовано програми, спрямовані на підтримку найбільш уразливих груп населення, значна нерівномірність у соціально-економічному розвитку регіонів, західні, мають кращі результати, тоді як східні області стикаються з більш серйоз-

Таблиця 3

Основні напрями та інструменти забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів

Захід	Пояснення
Розробка та реалізація стратегій	Необхідно створити довгострокові стратегії розвитку регіонів, які враховують специфіку кожного регіону. Це включає в себе аналіз ресурсів, демографічних показників та соціальних потреб населення
Підтримка малого та середнього бізнесу	Сприяння розвитку малого та середнього бізнесу через фінансові інструменти, гранти та програми навчання може стати важливим чинником у створенні нових робочих місць та підвищенні рівня зайнятості
Інвестування в інфраструктуру	Оновлення та розбудова інфраструктури, такої як дороги, транспортні мережі та комунікації, дозволить полегшити бізнес-процеси та залучити інвестиції. Це також поліпшить доступ населення до соціальних послуг
Покращення соціальних послуг	Забезпечення доступу до якісної освіти, охорони здоров'я та соціального захисту має бути пріоритетом для всіх регіонів. Це сприятиме підвищенню рівня життя населення та стабільності в регіонах
Залучення міжнародної допомоги та інвестицій	Співпраця з міжнародними організаціями та інвесторами може принести додаткові ресурси для реалізації соціально-економічних проєктів у регіонах
Розвиток екологічно стійких ініціатив	Залучення екологічних практик у розвиток регіонів, таких як використання відновлювальних джерел енергії, може підвищити як економічні показники, так і якість життя населення

Джерело: сформовано автором

ними економічними і соціальними проблемами через війну. Отже, для створення більш стійкої та рівномірної соціально-економічної бази регіонів, необхідно впровадити ряд заходів для стабільності і процвітання країни в цілому табл. 3.

Зазначені заходи в табл. 3 можуть допомогти Україні створити більш стійку та рівномірну соціально-економічну базу для розвитку регіонів, що є важливим для стабільності і процвітання країни в цілому.

Висновки. Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні механізмів регіонального управління, адаптації європейського досвіду та формуванні ефективних стратегій сталого розвитку й відновлення регіонів України. По-перше, регіональне управління є комплексною діяльністю, що охоплює планування та координацію економічного, соціального й екологічного розвитку з урахуванням специфіки територій та виступає ключовим інструментом забезпечення збалансованого розвитку держави.

По-друге, соціально-економічний розвиток регіонів нерозривно пов'язаний із концепцією сталого розвитку, яка передбачає поєднання економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної відповідальності з метою підвищення якості життя населення.

По-третє, соціально-економічний розвиток регіону доцільно розглядати як процес підвищення рівня добробуту населення через розвиток інфраструктури, підприємництва та ефективного використання ресурсного потенціалу територій.

По-четверте, досвід країн ЄС засвідчує ефективність інструментів регіональної політики та використання структурних фондів для зменшення міжрегіональних диспропорцій і підтримки відсталих територій.

По-п'яте, в Україні зберігається нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів, що потребує посилення державної регіональної політики, стимулювання інвестицій, розвитку малого бізнесу та людського капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безуська А. Ю., Лук'янихін В. О. Регіональне управління: теорія та практика. Суми : Університетська книга, 2018. 256 с.
2. Брич В. Я., Миколюк С. М. Формування соціальної регіональної політики. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія: Економіка. С. 27–30. URL: <https://surl.lu/ktwjgc> (дата звернення: 10.01.2026).
3. Бойчук Л. В. Соціально-економічний розвиток регіонів України. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 198 с.
4. Дацій Н. В., Бойчук Л. В., Кравченко Ю. О. Основні концепції соціально-економічного розвитку територій в контексті розвитку місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції. *Публічне управління та митне адміністрування*. Серія «Державне управління». Спецвипуск. 2022. С. 36–44.
5. Загорова Є. Соціально-економічний розвиток регіонів: теорія і практика. Харків : ХНЕУ, 2018. 210 с.
6. Іванов С. В., Ляшенко В. І., Трушкіна Н. В. Регіональна економіка та управління. *Регіональна економіка та управління*. 2019. 22 с. URL: <https://surl.li/onanrl> (дата звернення: 10.01.2026).
7. Кобеля З. І., Тодорюк С. І., Матійчик О. Д. Соціально-економічний розвиток регіонів та його вплив на регіональні відмінності. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: <https://surl.li/qbduy> (дата звернення: 10.01.2026).
8. Тур О. В., Козирева О. В. Політика вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів в Європейському Союзі. *Бізнес Інформ*. 2016. № 9. С. 34–39. URL: <https://surl.li/swlauy> (дата звернення: 13.01.2026);
9. Marelli E. Specialisation and convergence in European regions. *The European Journal of Comparative Economics*. 2007. Vol. 4. No. 2. P. 149–178. URL: <https://surl.li/zveuji> (дата звернення: 13.01.2026).
10. Mokate K., Saavedra J. J. Management for Social Development: An Integrated Approach to the Management of Social Policies and Programs. INDES Working Paper Series. I-62. Washington, D.C.: Inter-American Development Bank. 2006. URL: <https://surl.lu/pkodxv> (дата звернення: 10.01.2026).
11. Mokate K. M., Saavedra J. J. Social development management: concepts and tools. *Washington : World Bank*, 2018. URL: <https://surl.li/pldfm> (дата звернення: 10.01.2026).
12. Небава М. І., Качук Л. М. Управління регіональним розвитком. Електронний навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ. URL: <https://surl.li/nxmtmwj> (дата звернення: 10.01.2026).
13. Пузаков Д. В. Поняття соціально-економічного розвитку в регіоні. *Наукові записки*. Серія «Право». 2020. № 9. С. 141–144.
14. Sakdiah C., Rahmawati D. Strategi penanganan permukiman kumuh kawasan DAS Metro Kota Malang berdasarkan prinsip Sustainable Development Goals (SDGs). *Jurnal Teknik ITS*. 2021. Vol. 9. No. 2. P. C223-C230. URL: <https://surl.li/gyeiqj> (дата звернення: 10.01.2026).

15. Тищенко О. П. Державне управління регіональним розвитком в умовах регіоналізації. *Економіка: теорія та практика*. 2013. № 1. С. 59–67. URL: <https://surl.li/swr1cy> (дата звернення: 10.01.2026).
16. Тимошенко Л. М., Сімахова А. О. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки. *Mechanism of Economic Regulation*. 2015. № 1. С. 68–78. URL: <https://surl.li/wiwqyt> (дата звернення: 10.01.2026).
17. Тоффлер Е. Третя хвиля. Нью-Йорк : William Morrow and Company. 1980. 544 с.
17. Циналієвська І. Інституційна ефективність як імператив післявоєнного інноваційного розвитку територіально-економічних систем в Україні. *Економічні інновації*. 2023. 25 (2(87)). С. 27-38. С. 27-38.
18. Шевченко О. В., Варналій З. С. Методологічний підхід до розроблення концептуальних засад щодо стратегічного регулювання диспропорцій розвитку регіонів. *Регіональна політика і територіальний розвиток*. 2021. № 3.
19. Юрійчук С. М. Соціально-економічний розвиток регіонів: методологія оцінювання. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 195 с.
20. Яценко М. А. Особливості регіоналізації соціальної політики в умовах розвитку українського суспільства. Одеса: Фенікс. 2017.
21. Alcock P., Aron R., Bell D., Galbraith J. Social policy and society. London: Palgrave Macmillan.
22. Huang H., Zhang D. Framing as an information control strategy in times of crisis. *Journal of East Asian Studies*. 2022. Vol. 22. No. 2. P. 255-279. URL: <https://surl.li/xphqbo> (дата звернення: 10.01.2026).
23. Yeates N., Riggiozzi P. Regional health governance, policy and diplomacy. *Global Social Policy*. 2015. URL: <https://surl.lu/xcsnhk> (дата звернення: 15.01.2026).
24. Закон України «Про засади державної регіональної політики» № 156-VIII від 27.06.2014. URL: <https://surl.lt/wkkzmg> (дата звернення: 10.01.2026).
25. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки» № 695 від 05.08.2020. URL: <https://surl.li/rpsesq> (дата звернення: 10.01.2026).
26. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. 2020. URL: <https://surl.lu/glbsub> (дата звернення: 10.01.2026).

REFERENCES:

1. Bezuska, A. Yu., Lukianykhin, V. O. (2018). *Rehionalne upravlinnia: teoriia ta praktyka* [Regional management: theory and practice]. Sumy: Universytetska knyha.
2. Brych, V. Ya., Mykoliuk, S. M. (2017). Formuvannia sotsialnoi rehionalnoi polityky [Formation of social regional policy]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya: Ekonomika* [Bulletin of Precarpathian University. Series: Economics], pp. 27–30. Available At: <https://surl.lu/ktwjgc> (accessed 01 February 2026).
3. Boichuk, L. V. (2017). *Sotsialno-ekonomichniy rozvytok rehioniv Ukrainy* [Socio-economic development of the regions of Ukraine]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv.
4. Datsii, N. V., Boichuk, L. V., Kravchenko, Yu. O. (2022). Osnovni kontseptsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorii v konteksti rozvytku mistsevoho samovriaduvannia v umovakh yevropeiskoi intehtratsii [Basic concepts of socio-economic development of territories in the context of the development of local self-government in the conditions of European integration]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia* [Public administration and customs administration], Special issue, pp. 36-44.
5. Zaharova, Ye. (2018). *Sotsialno-ekonomichniy rozvytok rehioniv: teoriia i praktyka* [Socio-economic development of regions: theory and practice]. Kharkiv: KhNEU.
6. Ivanov, S. V., Liashenko, V. I., Trushkina, N. V. (2019). *Rehionalna ekonomika ta upravlinnia* [Regional economy and management]. Available at: <https://surl.li/onanrl> (accessed 16 February 2026).
7. Kobelia, Z. I., Todoriuk, S. I., Matiichyk, O. D. (2024). Sotsialno-ekonomichniy rozvytok rehioniv ta yoho vplyv na rehionalni vidminnosti [Socio-economic development of regions and its impact on regional differences]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy], No. 3. Available at: <https://surl.li/qbduty> (accessed 16 February 2026).
8. Tur, O. V., Kozyrieva, O. V. (2016). Polityka vyryvniuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv v Yevropeiskomu Soiuzi [Policy of leveling the socio-economic development of regions in the European Union]. *Biznes Inform* [Business Inform], No. 9, pp. 34–39. Available at: <https://surl.li/swlauy> (accessed 10 February 2026).
9. Marelli, E. (2007). Specialisation and convergence in European regions. *The European Journal of Comparative Economics*, Vol. 4, No. 2, pp. 149-178. Available at: <https://surl.li/zveuji> (accessed 10 February 2026).
10. Mokate, K., Saavedra, J. J. (2006). Management for social development: An integrated approach to the management of social policies and programs. *INDES Working Paper Series I-62*. Washington, DC: Inter-American Development Bank. Available at: <https://surl.lu/pkodxv> (accessed 10 February 2026).

11. Mokate, K. M., Saavedra, J. J. (2018). *Social development management: concepts and tools*. Washington: World Bank. Available at: <https://surl.li/pldfm> (accessed 10 February 2026).
12. Nebava, M. I., Tkachuk, L. M. (2018). *Regional development management*. Electronic textbook. Vinnytsia: Vinnytsia National Technical University. Available at: <https://surl.li/nxmmwj> (accessed 10 February 2026).
13. Puzakov, D. V. (2020). Poniattia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku v rehioni [The concept of socio-economic development in a region]. *Naukovi zapysky. Seriya «Pravo»* [Scientific notes. Series "Law"], No. 9, pp. 141–144.
14. Sakdiah, C., Rahmawati, D. (2021). Strategies for handling slum settlements in the Metro watershed area of Malang City based on the principles of Sustainable Development Goals (SDGs). *Jurnal Teknik ITS*, Vol. 9, No. 2, pp. C223-C230. Available at: <https://surl.li/gyeiqj> (accessed 10 February 2026).
15. Tyshchenko, O. P. (2013). Derzhavne upravlinnia rehionalnym rozvytkom v umovakh rehionalizatsii [State governance of regional development under conditions of regionalization]. *Ekonomika: teoriia ta praktyka* [Economics: Theory and Practice], No. 1, pp. 59-67.
16. Tymoshenko, L. M., Simakhova, A. O. (2015). Sotsialno-ekonomichni rozvytok i yoho kerovane zabezpechennia v umovakh innovatsiinoi modeli suspilnoi dynamiky [Socio-economic development and its managed provision under conditions of an innovative model of social dynamics]. *Mechanism of Economic Regulation*, No. 1, pp. 68-78.
17. Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: William Morrow and Company.
18. Tsynaliievska, I. (2023). Instytutsiina efektyvnist yak imperatyv pisliavoiennoho innovatsiinoho rozvytku terytorialno-ekonomichnykh system v Ukraini [Institutional efficiency as an imperative of post-war innovative development of territorial economic systems in Ukraine]. *Ekonomichni innovatsii* [Economic Innovations], Vol. 25, No. 2(87), pp. 27-38.
19. Shevchenko, O. V., Varnalii, Z. S. (2021). Metodolohichni pidkhid do rozroblennia kontseptualnykh zasad shchodo stratehichnoho rehuliuвання dysproportsii rozvytku rehioniv [Methodological approach to the development of conceptual foundations for strategic regulation of regional development disparities]. *Rehionalna polityka i terytorialnyi rozvytok* [Regional Policy and Territorial Development], No. 3.
20. Yuriichuk, S. M. (2018). *Sotsialno-ekonomichni rozvytok rehioniv: metodolohiia otsiniuvannia* [Socio-economic development of regions: evaluation methodology]. Lutsk: Vezha-Druk.
21. Alcock, P., Aron, R., Bell, D., Galbraith, J. (2016). *Social policy and society*. London: Palgrave Macmillan.
22. Xia, S., Huang, H., Zhang, D. (2022). Framing as an information control strategy in times of crisis. *Journal of East Asian Studies*, Vol. 22, No. 2, pp. 255–279. Available at: <https://surl.li/xphqbo> (accessed 10 February 2026).
23. Yeates, N., Riggiozzi, P. (2015). Regional health governance, policy and diplomacy. *Global Social Policy*. Available at: <https://surl.li/xcsnkc> (accessed 16 February 2026).
24. Law of Ukraine (2014). Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky [On the Principles of State Regional Policy] No. 156-VIII. Available at: <https://surl.li/wkkzmg> (accessed 16 February 2026).
25. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020). Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky [On Approval of the State Strategy for Regional Development for 2021–2027] No. 695. Available at: <https://surl.li/rpsesq> (accessed 16 February 2026).
26. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina – 2020» [Sustainable Development Strategy "Ukraine – 2020"] (2015). Decree of the President of Ukraine No. 5/2015. Available at: <https://surl.li/glbsub> (accessed 16 February 2026).

Дата надходження статті: 09.02.2026

Дата прийняття статті: 24.02.2026

Дата публікації статті: 09.03.2026